

НАСТАВНА ОБЛАСТ(МОДУЛ): МОРФОЛОГИЈА - ИМЕНИЦЕ

С обзиром на то да је модулом предвиђена обрада одређених наставних садржаја, предлажемо да се, у договору са предметним професором, ученици одређују које наст. јединице ће преписати и научити, и којим редослиједом. Обухватићемо промјену именица, придјева, глагола, замјеница, бројева, непромјенљивих врста ријечи.....

ПРОМЈЕНА ИМЕНИЦА I ВРСТЕ

По првој врсти мијењају се именице м.рода, које су у номинативу једнине завршавају сугласником, као и именице **м. и ср. рода** с основом на сугласник и ном. једн. који се завршава самогласницима **о** и **е** (чòвјек, прòзор, стрíко, Пáвле, кòло, пòље).

Образац промјене:

једн. јèлен	мн. јèлени	једн. кòло	мн.	кòлā
јèлена	јèлēñā	кòла		кòлā
јèлену	јèленима	кòлу		кòлима
јèлена	јèлене	кòло		кòла
јèлене	јèлени	кòло		кòла
јèленом	јèленима	кòлом		кòлима
јèлену	јèленима	кòлу		кòлима

Примјећујемо различите завршетке у облицима номинатива, акузатива и вокатива, и једнине и множине. Именице м.рода, које у ном. једнине завршавају на **о** или **е** немају облика множине, а облик вокат. једнине им је једнак с номинативом. Такве су именице: Стāнко, Мíрко, Пéро, бāбо, стрíко, мéдо.

ПРОМЈЕНА ИМЕНИЦА II ВРСТЕ

Образац промјене је сљедећи:

једн. йме	мн. имèна
ймена	имéñā
ймену	имèнима
йме	имèна
йме	имèна
йменом	имèнима
ймену	имèнима

Промјена неких именица изгледа овако; именица **вèче** с облицима средњег рода: то вече, тога вечера, томе вечеру....Потпуну промјену по 2. врсти имају само именице код којих се наставак проширује сугласницима **н** и **т**, као **нпр.** дијéте(дјетета, дјетету), пй́ле, јāгње, ждријéбе, тèле, прāсе. Те именице немају правилне облике множине, а то су збирне именице на –а и –ад: дјéца, телад, пилад, јāгњад....или множински облици мушког рода: тели́ћи, пили́ћи, јагањци.

Именица јаје у облицима множине се мијења по 1. врсти: јаја,јаја̄, јајима, а у једнини само по 2. врсти: јаје, јајета, јајету, јајетом.

ПРОМЈЕНА ИМЕНИЦА III ВРСТЕ

По овој врсти мијењају се све именице ж.рода на **а** као и именице природног мушког рода, које се у номинативу једнине завршавају самогласником **а**. Образац промјене је сљедећи:

једн.	жѐна	мн.	жѐне
	жѐнѐ		жѐнā
	жѐни		жѐнама
	жѐну		жѐне
	жѐно		жѐне
	жѐнѓм		жѐнама
	жѐни		жѐнама

Највећи број ових именица има наставак **о**, али неке од њих могу имати и другачији наставак. Нпр. вок. једн. именице *Дрāга*, такође је облик *Дрāга*; од именице Мārта – Мārта; од Мйрјана – Мйрјана; од Мāрија – Мāрија; од Стѓјанка – Стѓјанка.....

Има личних имена која завршавају на **о** у вокативу; од именице Мāра вокатив је Мāро; од Љўба - Љўбо.....

Нека лична имена немају ниједан од ових наставака, нпр. Зѓрица, вок. је Зѓрице; Мйлица - Мйлице; Дāница – Дāнице.....

Мноштво је различитих одступања и облика промјене акцента (погледати у граматици - М.Стевановић).

ПРОМЈЕНА ИМЕНИЦА IV ВРСТЕ

По четвртој врсти мијењају се именице женског рода, које се у ном. једнине завршају сугласником. Образац промјене је сљедећи:

једн.	ствâр	мн.	ствâри
	ствâри		ствâрй
	ствâри		ствâрима
	ствâр		ствâри
	ствâри		ствâри
	ствâрју		ствâрима
	ствâри		
	ствâри		ствâрима

У овој именичкој врсти треба посебно обратити пажњу на облике инструментала са наставком –ју и –и (ствâрју и ствâри). Постоји низ примјера, чија употреба се разматра. Увијек је боље употрежити облик инструментала са наставком –ју: с љубављу, с чашћу, с радошћу, са жалошћу, с дужношћу, с младошћу.....

Посебну промјену, а припада овој врсти, има именица *вāш*, *кѓкѓш* и *кѓст*. У генитиву

множеине, поред облика: ваши, кокоши, кости, имамо и облик: вашију, кокошију и костију.
По овој промјени мијења се и именица кћ̑; ген. кћ̑ри, дат. кћ̑ри, акуз. кћ̑р.....

Након научене лекције, ученицима се дају препоруке да провјежбају именичке промјене. Ево, неких примјера:

1. Попуни сљедећу табелу:

именица	род
пијаница	
дјеца	
јаје	
власт	

ПОРИЈЕКЛО СРПСКОГ ЈЕЗИКА - ппт презентација

НАСТАВНА ОБЛАСТ (МОДУЛ): МОРФОЛОГИЈА - ПРОМЈЕНА ПРИДЈЕВА

Придјеви имају особину неодређеног и одређеног вида.

Неодређени вид

једн.	зѐлен (бор)	множ.	зелѐни (борови)
	зѐлена (бора)		зелѐнЊх (борова)
	зѐлену (бору)		зелѐнЊм(а) (боровима)
	зѐлен (бор)		зелѐне (борове)
	зѐленЊ (боре)		зѐленЊ (борови)
	зелѐнЊм (бором)		зѐленЊм (боровима)
	зелѐну (бору)		зѐленЊм(а) (боровима)

Одређени вид

једн.	зѐленЊ (бор)	множ.	зѐленЊ (борови)
	зѐленЊг(а) (бора)		зѐленЊх (борова)
	зѐленЊм(е) (бору)		зѐленЊм(а) (боровима)
	зѐленЊ (боре)		зѐленѐ (борове)
	зѐленЊм (бором)		зѐленЊ (борови)
	зѐленЊм(е) (бору)		зѐленЊм(а) (боровима)
	зѐленЊм(е) (бору)		зѐленЊм(а) (боровима)

Облике оба придјевска вида имају само описни придјеви. Остали придјеви имају само облике једног или другог вида.

Нпр. јўтарњЊ, вѐчерњЊ, данашњЊ.....

Облици компаратива и суперлатива придјева гласе: бржи, тврђи, љући, виши, лакши, новији, паметнији, бољи, најбољи, најљепши, најмањи, најмудрији....

Придјеви, који се завршавају на –ски, -ни, -ји...а могу да означавају и припадање ономе што значи ријеч од које су изведени, имају само облике одређеног вида:

Братски, брдски, градски, београдски, дјевојачки, ђачки, јуначки, људски, пријатељски, српски, државни, народни, зечји, вучји, лисичји, медвјеђи....

Вјежба:

1. Подвуци придјеве у следећој реченици!

Француска је далеко најпогоднија да се у њој уче француски манири.

2. Напиши облике компаратива следећих придјева:

Чист _____; тијесан _____; строг _____.

3. Подвуци придјеве, који у номинативу једнине могу имати оба вида: главни, собни, немарни, популарни, вјерни, државни.

ПРОМЈЕНА ЗАМЈЕНИЦА

Личне замјенице имају специфичну промјену и лако је запазити ту промјену.

Те особине је лако запазити кад се обрати пажња на њихову промјену.

једн. 1. л. ја	2. л. ти	мн. 1 л. ми	2. л. ви
мѐне, ме	тѐбе, те	нѐс, нас	вѐс, вас
мѐни, ми	тѐби, ти	нѐма, нам	вѐма, вам
мѐне, ме	тѐбе, те	нѐс, нас	вѐс, вас
-	тѐ	-	вѐ
мнѐм	тѐбом	нѐма	вѐма
о мѐни	о тѐби	о нѐма	о вѐма

једн. 3. л. њ	њна	њно
њѐга, га	њѐ, је	њѐга, га
њѐму, му	њѐј, јој	њѐму, му
њѐга, га, њ	њѐ, је, ју	њѐга, га

• - -

њѐм	њѐм	њѐм
о њѐму	о њѐј,	о њѐму
множ. 3. л. њи	њне	њна
	њѐх, их	
	њѐма, им	
	њѐх, их	
	-	
	њѐма	
	о њѐма	

Лична замјеница сваког лица сѐбе се - сѐбе

сèби
сèбе, се
-
сèби

Различити су облици промјене замјеница и многи облици су, услед различитих сажимања, претрпјели и одређене модификације, па тако имамо асимилације и сажимања замјенице *мој, твој, свој и који*. Тако смо од *мојега, мојему* добили **мога и моме** (..... „Тешко свуда **своме** без **својега!**“; из пјесме *Женидба Душанова*).

Замјенице, код којих се основа завршава на неки предњонепчани сугласник у тим облицима имају наставке – ега и – ему: *мојега – мојему; твојега – твојему, којега – којему, нашега – нашему*.

Замјенице, такође, дијелимо:

ИМЕНИЧКЕ	ПРИДЈЕВСКЕ
ЛИЧНЕ	ПРИСВОЈНЕ
ЛИЧНА ЗА СВА ЛИЦА	ПРИСВОЈНА ЗА СВА ЛИЦА
	ПОКАЗНЕ
УПИТНО-ОДНОСНЕ	УПИТНО-ОДНОСНЕ
НЕОДРЕЂЕНЕ	НЕОДРЕЂЕНЕ
ОДРИЧНЕ	ОДРИЧНЕ
ОПШТЕ	ОПШТЕ

Кликни да увећаш!

- **ПРИСВОЈНЕ (ПОСЕССИВНЕ) ЗАМЈЕНИЦЕ** означавају припадање бића и предмете појединим лицима.

једнина:

1. лице: мој, моја, моје; моји, моје, моја;
2. лице: твој, твоја, твоје; твоји, твоје, твоја;
3. лице: његов, његова, његово; његови, његове, његова, њезин (њен)

множина:

1. лице: наш, наша, наше; наши, наше, наша;
2. лице: ваш, ваша, ваше; ваши, ваше, ваша;
3. лице: њихов, њихова, њихово; њихови, њихове, њихова

- **ПРИСВОЈНА ЗАМЈЕНИЦА ЗА СВАКО ЛИЦЕ** означава да објекат припада субјекту и иста је за сва лица.

једнина: свој, своја, своје;

Ја читам **своју** књигу.

множина: своји, своје, своја.

Ми читамо **своју** књигу.

ПОКАЗНЕ ЗАМЈЕНИЦЕ

1. лице је оно лице које је најближе говорнику	ОВАЈ, ОВА, ОВО; ОВИ, ОВЕ, ОВА ОВАКАВ, ОВАКВА, ОВАКВО; ОВАКВИ, ОВАКВЕ, ОВАКВА ОВОЛИКИ, ОВОЛИКА, ОВОЛИКО; ОВОЛИКИ, ОВОЛИКЕ, ОВОЛИКА
2. лице је оно лице које је удаљено од говорника	ТАЈ, ТА, ТО; ТИ, ТЕ, ТА ТАКАВ, ТАКВА, ТАКВО; ТАКВИ, ТАКВЕ, ТАКВА ТОЛИКИ, ТОЛИКА, ТОЛИКО; ТОЛИКИ, ТОЛИКЕ, ТОЛИКА
3. лице је оно лице које је далеко од саговорника	ОНАЈ, ОНА, ОНО; ОНИ, ОНЕ, ОНА ОНАКАВ, ОНАКВА, ОНАКВО; ОНАКВИ, ОНАКВЕ, ОНАКВА ОНОЛИКИ, ОНОЛИКА, ОНОЛИКО; ОВОЛИКИ, ОВОЛИКЕ, ОВОЛИКА

Клици да увећаш!

Упитно-односне Питамо за бића и ствари, њихове особине, за количину и за припадност	Имају исти облик, али немају исто значење. Чија свеска је на столу? Нашли смо чија је свеска. који/-е,-а, који/-е,-а; какав/-а,-о, какви/-е,-а колики/-а,-о; колики/-е,-а чији/-а,-е; чији,-е,-а
Одричне Одричу да се некога или нешто тиче.	Ничији глас се није чуо. Нисам узео николико јабука. никоји/-а,-е; никоји/-е,-а; никакав/-а,-о; никакви/-е,-а николики/-а,-о; николики/-е,-а; ничији/-а,-е, ничији/-е,-а
Неодређене Указују на непознату личност или предмет.	Нашли смо нечије ствари. Неко дете плаче. неки/-а,-о; неки/-е,-а; некакав/-а,-о; некакви/-е,-а неколики/-а,-о; неколики/-е,-а; нечији/-а,-е; нечији/-е,-а
Опште Упућују на одређена лица, предмете, појмове.	Имамо свакакве задатке. свакакав/-а,-о; свакакви/-е,-а; ма чији/-а,-е; ма чији/-е,-а, ма какав, било какав, који год...
ПАЗИ! Пише се: ни за који, ни за чији, ни за колико, ни за какав...	

Клици да увећаш!

Вјежба:

1.Разврстај сљедеће замјенице!

Замјеница	врста
чија	
било какав	-
њезина	-
никоји	-

2. Подвученој замјеници одреди род, број, падеж:

И ми смо се радовали због његовог одушевљења.

-	род	број
његовог		

Припремила: професорица Медицинске школе у Бањалуци, мр Сања Ђурић.

Замјенице

Задаци за вјежбање:

1. Одреди врсту и подврсту следећих замјеница:

- тај
- њен
- овај
- он
- овакав
- свачији
- некакав
- свој
- нешто

2. Препртај замјеницу која не припада низу:

наш, њихов, ваш, твој, његов, њен, мени

Објасни због чега замјеница не припада датом низу.

3. У датим реченицама подвуци *показне замјенице* и за сваку одреди *род, број и падеж*.

Пријатељу, такав поступак није пријатељски.

Никад нисам видјела оволико људи.

Оваквим аутом се никад нисам возио.

4. Разврстај замјенице на *придјевске* и *именичке*.

онај, ми, шта, чији, свашта, ко, нико,мој, свачији, некакав, његов

5. Подвуци *придјевску упитно-односну замјеницу*:

Од свих слабих, најјачи је онај који не заборавља своју слабост.

Задатке препишите у свеске и провјерите да ли сте их правилно урадили.

Срећан рад!

проф. Медицинске школе из Бањалуке, Александра Татић.